

ዳኞች፡- ሓጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ልማት ባንክ - ትእግስት አሰፋ ቀረበች
ተጠሪ፡- ወ/ሮ እመቤት ቱርፌ - ወኪል አደፍርሰው ዘውዴ ቀረበ
መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በብድር የተወሰደን ገንዘብ ለማስመለስ የቀረበውን ክስ የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሲሆን ፣ ክሱ የተመሠረተው ባልና ሚስት በሆኑት አቶ አደፍርሰው ዘውዴ እና በአሁኑዋ ተጠሪ ላይ ነው። ተከሣሾች ገንዘቡን የወሰዱት ለእህል ንግድ ሥራ እንደሆነ እና በወቅቱ አጠናቀው ባለመክፈላቸው በቀሪ የሚፈለግባቸውን ገንዘብ ከእነ ወለዱ እንዲከፍሉት ይወሰንለት ዘንድ አመልካች ጠይቆአል። ክሱ የቀረበለት ፍ/ቤትም የተከሣሾችን የመከላከያ ክርክር ከሰማ በኋላ፣ የአሁንዎን ተጠሪ /ሚስት/ በብድር ውሉ ላይ ስለመፈረም አልተረጋገጠም በማለት ከእዳው ነፃ አድርጎአል። ጉዳዩ በይግባኝ የቀረበለት የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤትም ውሣኔው ጉድለት የለበትም በማለት የአመልካችን ይግባኝ ሰርዞአል። የሰበር አቤቱታው የቀረበው በዚህ ላይ ነው።

አመልካች ሚያዝያ 21 ቀን 2003 ዓ.ም በጻፈው ማመልከቻ በሥር ፍ/ቤቶች በተሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጽሞአል የሚልበትን ምክንያት በመግለጽ ስህተቱ ይታረምለት ዘንድ ጠይቆአል። እኛም አቤቱታውን መሠረት በማድረግ ተጠሪን አስቀርቦ ክርክሩን ሰምተናል። ክርክሩ የተሰማው ተጠሪ በብድር የተወሰደውን ገንዘብ የመክፈል ኃላፊነት የለበትም የተባለው በሕጉ አግባብ ነው ወይ? በሚለው ጭብጥ ላይ ነው። በመሆኑም ይህን ጭብጥ ከሥር ጀምሮ ከተደረገው ክርክር ፣ አቤቱታው ከቀረበበት ውሣኔ እና ከሕጉ ጋር አገናዝቦን መርምረናል።

ተጠሪ የተከሰሰችው ከባለቤትዋ ጋር በመሆን እንደሆነ ከላይ ተመልክተናል። ባለቤትዋ የሆነው አቶ አደፍርሰው ዘውዴ ዕዳው ይመለከተዋል ተብሎ በፍ/ቤት ተወስኖበታል። ተጠሪ ስትክራክር የቆየችው ባለቤቱ ገንዘቡን አልተበደረም በማለት ሳይሆን፣ በብድር ውሉ ላይ አልፈረምኩም በማለት ነው። ክሱን የሰማው ፍ/ቤትም በፊርማው ላይ ብቻ በመመሥረት እና ይህንኑ በላብራቶሪ አስመርምሮ የመጣለትን ውጤት እንደብቸኛ እና ፍጹማዊ የሆነ ማስረጃ በመቁጠር ተጠሪን ከእዳው ነፃ አድርጎአል። አመልካች ከፊርማው በተጨማሪ ውሉ ሲፈረም የነበሩ እማኞች በምስክርነት እንዲሰሙለት ስለመጠየቁም ከመዝገቡ ተመልክተናል። ፍ/ቤቱ ግን ክሱን የሰማው ፊርማውን በተመለከተ የመጣለትን የላብራቶሪ ውጤት እንደብቸኛ ማስረጃ በመቁጠሩ ምስክርቹን አልሰማም። በሌላም በኩል ብድሩ የተወሰደው ለንግድ ሥራ ነው። የተጠሪ ባለቤት ነጋዴ ነው። በመሆኑም ጉዳዩ በንግድ ሕግ ቁጥር 19 ከተቀመጠው ድንጋጌ ጋር ተገናዝቦ ይታይልኝ በማለት ከአመልካች ለቀረበው ክርክርም ዋጋ አልሰጠም። አመልካች የሰበር

አቤቱታውን ያቀረበው በማስረጃው አቀባበል እና በንግድ ሕጉ የተመለከተውን ድንጋጌ አተረጓጎም በሚመለከት ነው። ተጠሪም ሁለቱን ነጥቦች መሠረት በማድረግ ክርክርዋን /መልስዋን/ አቅርቧል።

እንደምናየው አቶ አደፍርሰው ዘውዴ እና ተጠሪ ባልና ሚስት ስለመሆናቸው አላከራከረም። ለክርክሩ መነሻ የሆነው ገንዘብ በብድር የተወሰደው ለእህል ንግድ ሥራ እንደሆነ እና አቶ አደፍርሰው ዘውዴም ነጋዴ ስለመሆኑም እንደዚሁ ክርክር የተነሳበት አይደለም። ተጠሪ እዳው አይመለከተኝም የምትለው ባለቤቱ /አቶ አደፍርሰው ዘውዴ/ ከአመልካች የተበደረው ገንዘብ የለም፤ ወይም የተበደረው ለንግድ ሥራ ማስኬጃ አይደለም፤ ወይም ደግሞ ነጋዴ አይደለም በማለት ሳይሆን፤ የኔ ስምምነት እስከሌለ ድረስ ክብር 500/ አምስት መቶ ብር/ በላይ ለሆነው ብድር ተጠያቂ አይደለሁም፤ በብድር ውሉ ላይ አልፈረምኩም፤ በንግድ ሕግ ቁጥር 19 የተቀመጠው ድንጋጌ በተሻሻለው የፌዴራል ቤተሰብ ሕግ አዋጅ ቁጥር 213/92 ተሽሮአል የሚሉትን ምክንያቶች በመስጠት ነው።

አመልካች ከሥር ጀምሮ እየተከራከረ ያለው ተጠሪም ከባለቤትዋ ጋር በመሆን በብድር ውሉ ላይ ፈርማላች። ፊርማውን በሚመለከት ከባለሙያ የተሰጠው አስተያየት ብቻውን በብድር ውሉ ላለመስማማቷ /ላለመፈረሟ/ ብቸኛ እና የተሟላ ማስረጃ ተደርጎ መወሰድ የለበትም። በብድር ውሉ ላይ አልፈረመችም የሚባል እንኳን ቢሆን በንግድ ህጉ በተቀመጠው ድንጋጌ መሠረት ዕዳው እስከም ይመለከታል። በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶች ተጠሪን ከእዳው ነፃ ማድረጋቸው ተገቢ አይደለም። ውሳኔው ሕግን መሠረት ያደረገ አይደለም በማለት ነው።

ክርክሩን በመጀመሪያ ደረጃ የሰማው ፍ/ቤትም ሆነ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት ተጠሪን ከእዳው ነፃ ያደረጉአት በብድር ውሉ ላይ ያለው ፊርማ የእሷ ስለመሆኑ በባለሙያ ሊረጋገጥ አልቻለም በማለት እና ይህ ከባለሙያ የመጣውን አስተያየት እንደብቸኛ ማስረጃ በመውሰድ ነው። ፍ/ቤቶቹ ሌሎቹን የአመልካች ማስረጃዎች አልሰሙም ወይም የባለሙያው አስተያየት ከሌሎች ማስረጃዎች ጋር በማገናዘብ አልመዘኑም። የተካደን ፊርማ ለማጣራት የባለሙያ አስተያየት መጠየቁ አግባብ አይደለም የሚባል አይደለም። በሌላ በኩል ደግሞ የአንድ ሰው ፊርማ በተለያዩ ምክንያቶች ሊለዋወጥ የሚችልበት ሁኔታም ስለሚኖር ሌሎች ተጨማሪ ማስረጃዎች ሳይሰሙ እንደበቁና ብቸኛ ማስረጃ ተደርጎ መወሰዱ አግባብ አይሆንም። ይህ የሰበር ችሎትም እነዚህን ሁኔታዎች ግምት ውስጥ በማስገባት በሰበር መ/ቁ 14981 በሰጠው ውሳኔ ፊርማን በሚመለከት የሚቀርበው የባለሙያ አስተያየት እንደመጨረሻ ማስረጃ /conclusive evidence/ ተደርጎ ሊወሰድ አይገባም እሚል መደምደሚያ ላይ ደርሶአል። በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶች ፊርማውን በሚመለከት ከባለሙያ የቀረበላቸውን አስተያየት ብቻ መሠረት በማድረግ መወሰናቸው ተገቢ አይደለም። ይህ እንግዲህ በዚህ አግባብ የሚታይ ሲሆን ፤ ቀጥሎ መታየት ያለበት ተጠሪ በብድር ውሉ ተዋዋይ አልነበረችም ቢባል ከእዳው ከነጭራሹ ነፃ ነች ወይም እዳው እሷን አይመለከትም ወደሚለው ድምዳሜ ከመደረሱ በፊት ሊመረመር የሚገባው የሕግ ነጥብ የለም ወይ? የሚለው ነው።

ተደጋግሞ እንደተገለጸው ብድሩ የተወሰደው ለንግድ ሥራ ማስኬጃ ነው። የሚነግደው ባል ወይም ሚስት የተዋዋለው እዳ እንደባልና ሚስት ዕዳ እንደሚቆጠር በንግድ ሕግ ቁጥር 19 ተደንግጎአል። በዚህ የንግድ ሕግ ድንጋጌ የባልና ሚስት ዕዳን በተመለከተ የተደነገገው የፍ/ብ/ሕግ ቁጥር 659 ተጠቅሶአል። በሌላ በኩል ደግሞ በፍትህ-ብሔር ሕጉ መጽሐፍ ተካቶ የነበረው የቤተሰብ ሕግ በአዋጅ ቁጥር 213/92 በመሻሻሉ ወይም እራሱን የቻለ የተሻሻለ

የፌዴራል ቤተሰብ ሕግ በመውጣቱ በአሁኑ ጊዜ በፍ/ብ/ሕግ ቁጥር 659 የተቀመጠው ድንጋጌ ስለባልና ሚስት የጋራ ዕዳን በሚመለከት ለሚቀርበው ክርክር አወሳሰን በዋቢነት ሊጠቀስ አይችልም። በንግድ ሕጉ የተቀመጠው ድንጋጌ ቁጥር 19 ግን በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ ተሽርክል። የሚባልበት የሕግ አግባብ የለም። በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግም ቢሆን በአንቀጽ 70 ስለባልና ሚስት ዕዳ በሚመለከት የተደነገገ በመሆኑ ሊባል የሚችለው በፍ/ብ/ሕግ ቁጥር 659 የተቀመጠው ድንጋጌ በተሻሻለው የቤተሰብ ሕግ አንቀጽ 70 ተተክቶአል ነው። ከባል ወይም ከሚስት በግል የሚጠየቅ ዕዳ ከባለዕዳው ተጋቢ የግል ሃብት ፣ የግል ሃብቱ ዕዳውን ለመሸፈን በቂ በማይሆንበት ጊዜ ከጋራ ሃብታቸው እንደሚከፈል በተጠቀሰው አንቀጽ 70/1/ የተመለከተ ሲሆን ፣ ዕዳው የመጣው ለባልና ሚስቱ ትዳር ጥቅም ከሆነ ደግሞ ከጋራ ሃብታቸው ፣ የጋራ ሃብታቸው ዕዳውን ለመሸፈን በቂ በማይሆንበት ጊዜ ከባል ወይም ከሚስት የግል ሃብት እንደሚከፈል በንኡስ አንቀጽ 2 ተደንግጎአል።

ወደያዝነው ጉዳይ ስንመለስ ለክርክሩ መነሻ የሆነው ዕዳ በብድር የተወሰደው ባልናሚስቱ ለሚተዳደሩበት የንግድ ሥራ ማካሄጃ ነው። ቀደም ሲል እንዳመለከትነው የተጠሪ ክርክር ዕዳውን ያመጣው ባለቤቱ ነው ከማለት ባለፈ የንግድ ሥራው የጋራ መተዳደሪያችን አይደለም የሚል አይደለም። በበኩላችን እንደምንገነዘበው ከአመልካች ባንክ በብድር የተወሰደውን ገንዘብ የባልናሚስቱ የጋራ መተዳደሪያ ለሆነው የንግድ ሥራ እንዲውል የተወሰደ በመሆኑ የባልና ሚስቱ የጋራ ዕዳ ነው። በመሆኑም የሥር ፍ/ቤቶች ተጠሪን ከወዲሁ ከዕዳው ነፃ በማድረግ የሰጡት ውሣኔ ሕጉን መሠረት ያደረገ አይደለም። አቤቱታ የቀረበበት ውሣኔ በሕጉ አተገባበር ረገድ መሠረታዊ ስህተት የተፈጸመበት ነው። ስለዚህም ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት አመልካች ተጠሪን የመክሰስ መብት የለውም በማለት በመ.ቁ 62817 ጥቅምት 29 ቀን 2003 ዓ.ም የሰጠው ውሣኔ እና ይህን ውሣኔ በማፅናት የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ.ቁ 102296 የካቲት 10 ቀን 2003 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ 348/1/ መሠረት ተሸረዋል።
2. ክስ የቀረበበት ገንዘብ ብር 348,024.54 /ሶስት መቶ አርባ ስምንት ሺህ ሃያ አራት ብር ከሃምሳ አራት ሣንቲም/ የባልና ሚስቱ /የአቶ አደፍርሰው ዘውዴ እና የተጠሪ/ የጋራ ዕዳ በመሆኑ ተጠሪ ከዕዳው ነፃ የምትሆንበት ምክንያት የለም ብለናል። በዚህ መሠረትም ገንዘቡን ከነወለዱ ተጠሪ ከባለቤትዋ አቶ አደፍርሰው ዘውዴ ጋር በመሆን እንድትከፍል ወስነናል።
3. ግራ ቀኝ ወገኖች ወጪና ኪሣራ ይቻቻሉ። ውሣኔው ዛሬ ታሕሣሥ 18 ቀን 2004 ዓ.ም በችሎት ተነገረ ። መዝገቡ ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሃ/ዳ